

**Kaska Valev avvosambist,
kodost ja vangilaagrist**

**Kodotoetus avitas suurõl
perrel terve maja kõrda saia**

**Ruitlanõ: peräkõrd mass
õks Maali kõik kinni!**

Kae lk 2

Kae lk 3

Kae lk 4

Aholämmi

Seto lugõmik

Täambä, 2. piimäkuul kell 13 omma Setomaal Poloda nulgah Mikitämäe koolih vagivahtsõ Seto lugõmigu kaejad-si.

Seto lugõmigu om kokko säädnü Mikitämäe kooli oppaja Jüriõ Vello. Pildi om raamatuhe joonstanu Riitsaarõ Evar. Nõvvo ja jovvuga avtamah omma olnu Reimann-Truija Nele, Kalkuna Andreas, Hao Paul ja Rahmani Jan.

Raamatuh omma pala seto leeloimmilt, seto kiränigelt, noorilt, keskiälidsilt ni veidõ vanõmbilt inemiisilt. Säält saa päähä oppi Seto hümne ja ilosit seto laulõ, selgest oppi mõnõ näütemängu, selgest saia, määne om Setomaa ni kuismuudu pitä seto pühhi ja täütä seto kombit.

Kõgõpäält jaetas Seto lugõmigu kõigilõ Setomaa koolilõ, koh opatas perimüst ja kiilt, ni leelopargõlõ, koh opatas noorilõ seto laulu.

Seto lugõmigu tegemist ja välläandmist om umast pun-gast tugõnu Setomaa riiklik kultuuriprogramm ja Eesti kultuurkapital.

HÖRNA AARE

Kindakirju-raamat

Rahvusliku käsitüü asatundja Tubina Tuuli om Fastrõ Mariko ja Allasõ Diana abiga kokko säädnü vahtsõ kindakirju raamadu. Kirä omma peri mitmõst vana Võromaa kihlkunnast ja neo omma vällävalidu Eesti rahva muusõumi kogost.

Raamadu perrä kudi käsitüümeistri Paloka Aini hulga vahtsit kindit ja noidõ kindide

näütüst saa kaia jaanipäävani Võro instituudi saalin.

UL

Seto jutussõ DVD pääl

Vahtsõ seto jutussidõ DVD nimi om «Valgõ härg» ja säälpääl om «kats tosina seto jutust ja üts viil liisna», nigu päält lukõ saat.

Kõiki jutussit saa DVD päält kaia-kullõlda ja tekstivihust üle lukõ kah. Lisas omma egä jutussõ man nii eesti-ku setokiilse kirä all ja inglüsekiilne kokkovõtõ om kah olõman. Juttõ lugõ 15 jutustajat.

Jutu omma Setomaalt rahvasuust kokko kofadu aas-

til 2004–2006. Korjaja olli Tarto ülikooli eesti ja võrdlõva rahvaluulõ osakunna inemise. Jutu DVD pääl valisi rahvaluulõtiidlänne Järve Risto välläpaarisaa jutussõ siäst. Avif ka rahvaluulõtiidlänne Hao Paul, kiä om esi seto.

Teno Eesti kultuurkapitali ja Setomaa riikliku kultuuriprogrammi tugõmisõlõ saadõtas üts «Valgõ härg» egäle Põlva ja Võro maakunna koolilõ ja raamadukogolõ.

UL

Käsitüümeistride andmõkogo

Kokko om kofat teedüs inämbku 100 vana Võromaa käsitüümeistri kotsilõ. Seo teedüs pandas ka üle-Eestiliste rahvakultuuri andmõbaasi. Ettevõtmisõ mõtõ om tuu, et meistri saasi ütstõsõst teedä ja huvilidsõ meistride käest kunstõ oppi vai asjo telli. Pia tahetas luvva ka vana Võromaa käsitüükogo, miä nakkas teedüst jagama,

oppuisi ja kokkosaamiisi kõr-raldama.

Karula hoiu ühingu inemise korssi kah eräle kokko teedüsse uma kihlkunna 45 meistri kotsilõ, lisas pandas säälpääl kokko lasõrtsõõri ja pildialbummi Karula kihlkunna vana käsitüükotsilõ.

Meistride andmõbaasi saa kaia www.naputyty.ee päält. Teedüst koratas edesi ja meistri saava hindäst teedä anda (teedüs taasama kodolche pääl).

UL

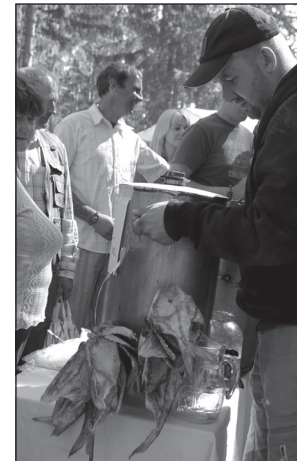
Kapi Kärdi tettü, istmisõs mõtõldu pehme eläjä miildüse rahvalõ: mäanest kodo osta, uurva tõisi siän lõõdsamiis HARJU ÜLLE PILD

Võlss-seene: mõni üt' «andsak!», mõni «njummi!»

Nii Võro ku Põlva laadu pääl lätõ häste kaubas kõik, miä süvvä kõlva: esitettü leib huulmada tuust, et massõ 60 kruuni (Võrol), suidsuliha, seto kali ja olu (Põlvan).

Laada-nädälilõpp

HARJU ÜLLE

Minevä puulpäävä peeti Võrol kuvvõndat aastat Keriguplatsi laata, Põlvan Indsikurmun ol' kah üle hulga ao suur laata.

Mõlõmban kotussõn ol' müüjit küländ hõrrõlt, a rahvast ol' Indsikurmun külh hulga.

Kon rahvast, säälpääl poliiti-gu: Võrol jagasi õhupallõ Rahvaliit, Põlvan Reformi-ja Keskeräkund, lisas küdsi Luigasõ

Inara seto pliinõ kah. A ostja olli nõudligu: kaupa üsaga es haarda, häste lätõ söögikraam, üts miis otsõ Põlva laada pääl kuvaldat takan ja es lõvväki.

Plastmass kaubas es lää: arvada Hiinan tettü pudipadiga

kauplõvit indiaanlasi õnnõ pildistedi ja Tupperware-kaussõ es taheta kaemalda hinna allalaskmisõlõ. Võrol õnnõs säänest kraami es olõki, a ka säälpääl iks innekõkkõ süüki.

Friisi tuli Hollandist võrokõisi kaema

HARJU ÜLLE
ylle@umaleht.ee

«Friisi omma Hollandin nigu võrokõsõ Eestin,» selet' keelemiis Jüvä Sullõv, kiä minevä nädäli katõlõ friisi herräle Võro-ja Setomaad näüdäs.

«Kõgõ suurõmb eksootiga ol' friise jaos Kaudimäel Haanimiini nõvvokua rahvaga kokkosaaminõ,» kõnõl Jüvä Sullõv. «Joba tuud nä imchti väega, et sääne vaiknõ kotus saa ütsehe olõmah olla: Holland ja tuu seeh Friisimaa omma väega üle rahvastõdu.» Friisi sõidi mi maalõ tuu-

HARJU ÜLLE PILT

Friisi kandva sakõst rõnnan säänest märki, kohe pääl om friisi keelen kiroto «Ma armasta väega friisi kiilt!».

peräst, et minevä nädäli peeti Tarton üleilmalist väikeisi kiili konvõrentsi, mille perämäne päiv ol' Võromaal. Siä sõidi väikeisi kiili kõnõlõja 30 Euroopa maalt.

«Friise huvitasõ võrokõsõ viil tuuperäst, et näil om uma väikeisi kiili uurmisõ asutus Mercator, friisi tahtva tõisi

väikeisi rahvidõ kogõmusõst oppi ja nii kassu saia,» kõnõl Jüvä Sullõv.

Midä esi võisi friise käest oppi: Jüvä Sullõv kitt friise kolmõkiilset kooliharidusõ süsteemi: latsiaid om õnnõ friisi kiilne, algkoolin om puul oppusõst friisi, puul hollandi ja 4.–5. klassin kolmasosa

oppusõst friisi, kolmasosa hollandi ja kolmasosa inglüse keelen.

«Taa süsteem kää näil joba mitu aastakka ja uurminõ näüdäs, et latsi friisi keele mõistminõ om hulga parõmbas lännu, inglüse keele mõistminõ om kah parõmb ja hollandi keele mõistminõ sama hää ku innegi,» üt' Jüvä Sullõv.

Friisimaal om väega moodun umakiilne tiatri (esieränis suvõtatiiri).

Laulõ tetäs kah hulga ja friisi touksi mõnõ aastaga iist käämää sändse ettevõtmisõ nigu väikeisi kiili Eurovisioon.

Hää ettevõtmisõ ütän puntran

Tuu om jo vana hädä, et hää ettevõtmisõ tüküse ütän aol olõma ja inemine saaki-i egäl puul ütän lüvvä, kon taht. Nigu minevägi nädälvahetus: laat nii Põlvän ku Võrol ja Tsooru laat kah viil! Vai nätäl tagasi: laat Urvastõn ja Kanepin! Niimuudu jakku-i ei rahvast ega kauplõjiti ütän laadu pääle.

Mõni päiv om olnu eski viis säänest ettevõtmist, kohe võisi minnä, tönõkõrd olõ-i ütän. Tiiä juhussit, et ütütüsekõrraldaja om pidänü perämädsel minotil uma aša kelläao vai eski päävä är muutma, tuuperäst et tönõ kõrraldaja kõrralduma ettevõtmisõ samalõ rahvalõ tuusama ao pääle. Sääne jandäl om kõrraldajidõ jõvvu ja kõrraldamisõraha raiskaminõ!

Kas sis tötõstõ ei saa neo inemise, kiä kõrraldasõ laatõ, kontsõrtõ, teemapäivi jne kaia, et samal aol ei olõssi kiäki tönõ kah suurt ütütüst plaannu? Pallo ettevõtmisõ omma jo mitmit kuid ette kasvai Põlva ja Võro maakunna kodolehe pääl kirän! Kaegõ no perrä ja kõnõlgõ ütütõsõga, lepke kokko, et ütän masti ettevõtmisõ peris ütän aol ei olõssi!

HARJU ÜLLE, päätoimõndaja

UMALEHT

Telmisennummõr 00917

Ilmus egä katõ nädäli takast tösõpäävä

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro

E-post: umaleht@umaleht.ee; info@umaleht.ee

Päätoimõndaja: Ülle Harju 78 222 21, 56 606 494
info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org laiivi77@hotmail.ee

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster 56 213 177
mariko.faster@gmail.com

Välläandja: Võro Selts VKKF

Trükjä: AS Võro Täht

Leht Internetin: http://www.umaleht.ee

Lehe välläandmist tugõva:

Riiklinõ programm «Lõunaesti kiil ja kultuur»

Ku olõt joba Kaitsõliidulõ näpu andnu, sis olõt iks kõgõ hingega seen Koto kaidsa ma esi!

Ku kaitsõministri Aaviksoo Jaak 22. lehekuul Võromaa ello uurman käve, sis trehvisi ma kah ütän kokkosaamisõ mano.

Sääl kõnõl ministriherr luu tuust, kuis ütškõrd tull timä mano tsillokõnõ hiina naanõ, kiä oll vast aokiränik. Kõik küsümüse olli täl paprõ pääle ummi hieroglüüfega kirja pant. A sis tull Aaviksoolõ suurõs ütütüses ette ütän tutvsa sõna: «kaitsõliit».

Tuu tsillokõnõ hiina naanõ oll kuulõnu, et meil eestläisil om pääle kaitsõväc ka kaitsõliit ja et seo pidi väega suur ja kimmäs olõma. Ministriherrä Aaviksoo es ollõv tahtnu naasõ pääd segi aia ja kitnü takka, et jajah, kaitsõliit om meil väega kimmäs ja võimsa!

Kae, sääne lugu, a egäl juhul olõ ma kah sääl «kimmän ja võimsan» ütütüsen. Täpsemäle Naiskodokaitsõ (NKK) liigõ. Önnõ aastakõnõ kühl, a tuu iist ütän toimõndamist täüs aasta. Olõ käünü laskman, staabiassistendi kursuisil, vandõ olõ andnu, et kaidsa Eesti riiki, ja pallo muud. Ku aigu inämb olnu, käünü vast kõik

PEEDOSAARÕ KAISA, naiskodokaitsja

kursusõ ja oppusõ läbi, nii pallo ku näid tetäs: naiskodokaitsjõd seltsin akka-i ilman-gi ikäv ja ütänkuun teemi pallo är.

Võro naiskodokaitsjõd om 50 ümbre. Kõik nä omma hindäle kimmä ala valinu: meditsiin, söögimajandus, side jne. Ma olõ koolitõt staabiassistent ja mu ala omgi staabitüü. Staap om sääne kotus, kost käü kõik läbi: kõnnõ, kaardi, käsu ja hulga paprit.

A mille ma uma vaba ao säändse aša pääle panõ? Kas midägi muud sis olõki-i tetä vai? Om iks, a mu jaos om uma riigi kaitsminõ tähtsä. Ma taha kah tuu hääs uma

osa anda. Ütleme, et tulõ sõda, kas ma piässi sis õkva edimädsõ Roodsi laiva pääle juuskma vai? Kiä kaits sis mu pereht? Iks ma esi. Ja tuuperäst olõgi vast kõgõ inämb NKK liigõ.

Muidogi om tuu kah tähtsä, et koton joba ütän «laigulinõ» om. A timä om kaitsõväeläne – edimäne, kiä lätt Eesti riigi iist vällä. Mi, kaitsõliitlasõ, joosõmi appi, ku vaia om.

Ma tahtõ tuud kah pruuvi, et mis tunnõ om püssä käen hoita ja ku rassõ om iks üü läbi ütän olla. Sai kõik neo tahtmisõ kätte ja kai, et olõki-i nii jälle ku kõnõldas.

Ku joba olõt kaitsõliidulõ uma näpu andnu, sis olõt kõgõ hingega iks seen, arva ma. Looda, et pääle seod märgotust taht viil hulga naisi mi mano tulla. Võtami kõik lämmäle vasta! Ja mine tiä, vast saa ma aastidõ perräst eski kaitsõministri...

Üts mälehtüs

Täämbä, 2. piimäkuul olõssi võrokõilse loomingu võistlusõ «Mino Võromaa» luuja, koolimis Leoski Arvi saanu 70aastadsõs

Trehvsiimi Arviga varõmb aastan õks vähämbält kõrra, Kaika suvõülikoolin. Tuu oll 2008. aastagal Kaikal, ku tä tull suvõülikuuli ütän esieräligu mehega.

Ma kõnõli suvõülikoolin vanust Kaika kandi koolõst, ka Kaika õigõusu kihlkunnakoolist. Päält tuud kutsõ Arvi mu vällä ja ütän, et taht mullõ tutvas tetä ütän kirämiist, kiä Kaika kooli kotsilõ viil midägi tiid. Nii saigi ma Arvi läbi tutvas Kraavi Frediga, kedä tundas katõ raamadu perrä: 1958 Kanadan ilmunu «Risttules» (kõnõlõs päält-sõa-aigsõst Kaikast) ja «Noa lood. Mälestusi Teise maailmasõja meredelt» (2005).

Leoski Arvi oll miis, kiä tiidse pia kõiki Võromaa kirämiisti ja oll näide kirätõid lugõnu. Mi, tösõ, tiämi hääll juhul Kangrot, Uibopuud ja Kolka.

Mäleht-i, kas sai Arvit tennätüs tuu iist, et timä hüvä nõvvuga sai Kaika kuul minevä aastagasaa lõpun viil kõrras tüüle, inne ku kistu. Tuu oll iks innenägemäldä, et nii väikut kuuli pitä lubati.

OJALA UNO

Kaska Valev: ku sinno kotost vällä aetas, nakkat jo vasta!

Puulpäävä, 29. lehekuu pääväl pand Sännä Mäeveskist peri Kaska Valev (80) Nurssi mälehtüse-kivi Lükka mõtsavelli punkrilõ, miä oll päält sõta ütän Võromaa päämine mõtsavelli keskus.

Kaska Valev oll noidõ Võromaa koolipoissõ hulgan, kiä päält sõta Vinne võimulõ vasta naksi, kinni võeti ja Tsiberihe vangilaagrihe saadõti. Valev eläs päält laagrist tagasitülõkit kühl Villändin, a om košanu hulga teedüst saatusõkaaslaisi kotsilõ, pandnu kolmõlõ näist mälehtüse-kivi ja andnu vällä raamadu «Vastupanuvõitlus» (2008).

Mille poolõst Lükka punkri esieräline oll, et tuu aus kivi panda?

Lükka punkriga olli kõüdedü Võro kooliopilasõ. Ma esi olli kodo kaudu kah: esä kaudu käve varustaminõ. Või jo ütän, et mõtsavelli oll siin ja sääl ja punkrit mitmõn paigan, a Lükka punkrin oll keskne – nii pallo ku 1945. aastal jõudsõ olla – punt, kes püüdsõ luvva ütän Võromaa mõtsavelli keskust.

Taad punkrit otsiti siist ja säält, ütän lõüti minevä sügüse. Tinava kevjäjä lõüti punkri mant kirotusmassin, millega lindlehti tetti, ja raadioaparaat: hariligun punkrin näid es olõ. Sis oll selge, et taa om õigõ punkri.

Mille kivi suurõti vürde panti?

Minevä kevjäjä käve elon edimäst kõrda Lükka külän. Võtsõ ütän Aaropi Kalju, kes om Võro koolipoissõ luku urnu, ja kooliopilasõn kinni istnu Eheri Elfriede mehe veletütre kah. Punkrikotust tuudaigu es tiä, a mõlmi, et võissi kivi panda Eheri talokotussõlõ. A talol om vahtõnõ umanik ja tollõl oll edimäne küsümüs, et pallo mi

tälle massami. Sis tullgi mõtõ, et panõmi kivi hoobis suurõti viirde tiitõsa, kost Lükka pääle lätt. Rõugõ vald ja tiidevalitsus olli kah nõun tuuga ja nii taa läts.

Tuu olõ-i teil edimäne kivi panda?

Kolmõ koolipoisi havva pääle olõ kah kivi pandnu: Kanepin Liini Kaljulõ, Võro kalmuaian Mõttusõ Heinolõ ja Osolan Veski Heinolõ.

Miä oll kõgõ tähtsämb tuu umaaigsõ Vinne võimulõ vastanakkamisõ man?

Ei mõistaki ütän kõgõ tähtsämbät asja ütän: kõik tuu asi oll jo meile väikust pääle sisse kasunu. Eesti Vabariik oll mi uma. Seoilma-ao noorõ ja näide oppaja, imä-esä omma kõik sündünü Vinne aol. Mi imä-esä olli esi Vabadussõan olnu. Sännä koolioppaja, edimäne meil, oll kah Vabadussõast ossa võtnu. Ku sinno umast kotost vällä aetas, nakkat jo vasta! Mi naksimi vasta, et meid mi umast riigist vällä acti. Mi käest võeti är võimalus olla nuurkotkas, võeti är Eesti lipp – kõik!

Pallo teid oll?

Mi pundin 98. Kinni kõik es lää, mõni pässi ka mi pundist är. Kokko oll Võromaa koolipoissõ üle 150. Suurõmb jago kesk-kooli uma, mõni oll ülikoolin kah joba.

Kannimi lindlehti lakja, andsõmi vällä aolehte Ugandi. Sai-mi neli lehte vällä anda: korssimi eestiaigsit artiklit kokko, esi kirotimi tsipakõnõ. 1997. naksi taad lehte vahtõst vällä andma. Täämbädsõ pääväni vällä. Lehen om mälehtüsi ja ka viimädsõ ao hätist kirotami.

Mändse neo hädä sis omma?

Om hirm, et eesti rahvas

kaos är. Eesti riik või eski jo alalõ jäää.

Kammandati kodotütrige ja nuurkodassiga?

Säidsõ aastat olõ joba kõrraldanu Villändin kooliopilaisilõ kirändivõistlust esisaisvusõ teemal. Mineväaasta sai osa töid kaasi vaihõlõ kah: raamat «Eesti iseseisvuse cest».

Suurõmb jago nuurist taht iks säänest bugi-vugi ja poliitiga kotsilõ ütän, et seo näile ei putu. Toimõndamist om näil kah hulga ja nii omgi kirändikirotajit kooli pääle viis-kuus. Oppaja kah: näil kas om ütänkõik vai eski pelgäse taad asja.

Midä tetä, et noorõst loro es kasunu?

Tuu om õigõ, et näile chitõ spordi- ja mänguvälju, kõrralda ütütüsi. Suurõmb jago esi ei mõista midägi tetä ja lätt sinnä, kon midägi pakutas. Ku sulil pakk poodirüüvmist, sis mõni lätt kah – iks kah põnnõv asi.

Ku pallo teile Sännä Mäeveski tähendäs?

Tuu om mu sünnikotus, püüdsõ taad kümme aastat hindä käen hoita. A latsõ omma lakja lännü ja minevaasta mõi är. Paistus, et tuu miis pand seolõ elo sisse. A Võromaa jääs iks mu kodomaas. Sääl tunnõ hinnäst iks koton, kukki 1952. aastast ollõ Villändin elänü.

Villändi rahvas om tõistõ?

Jah! Ku Vinne aigu Villändin-Võro bussi käve üle Tõrva ja Sangastõ, sis nigu Pikäsillast üle lätsit ja vana Võromaa rahvast naas joba pääle tulõma, sis bus-sin õkva nigu õhkund muutu sõbralgumbas. Siin Mulgimaal egäüts istus uman nukan.

Naanõ oll mul kah Võromaal. Gailiti August oll timä lell,

naasõ vanõmbidõ uma oll Nursi mõisa süü uibuaiaga, tuust ei oll inämb midägi alalõ.

Olõti elopõlinõ chitjä, midä olõti valmis ehitanü?

Hulga aastit olli tüül toidua-inidõ-tüüstüse ministeeriumi all. Tarvastuhe sai juustutüüstüs vahtõnõ tettüs, no nüüt lahuti seo maaha... Võrol sai piimäkombinaadi maja chitedüs, Valgan veinitehas ja Pärnun vahtõnõ õllõtehasõ keedükoda.

Miä om meelen vangilaagrin olõkist?

Kõgõ rassõmb oll edimäne aasta. Viidi 1947. aasta talvõl. Poolõ inemise olli ammõtnigu, ašamehe, haritlasõ... Ku sändsele mehele iks saag kätte anda ja panda mõtsa lõikama, sis om selge, et miis ei piä vasta. 150 inemisest, kes mi tapin olli, kolm vagonitüt eestläisi, edimädsõ aastaga kolmandik kuuli. Lihtsäle nälgä.

Ma jäi tii pääl, inne laagrit, düsenteeriahe. 27. jaanuaril naas pääle. 6. veebruaril panti minno rii pääle ja veeti laagrihe. Tii pääl külmsi käc-jala är. Laagrin tsusati minno õdagu kuumavii-tuubrihe. Järgmäne päiv viidi haigõmajja. Tooniaoni oll mul viil selge pilt iin, edesi kattõ är.

23.veebuaru hummõgu tull mõistus tagasi.

Üts Varõsõ-nimelinc 50 aastanõ Villändimaa talomiis sai arvo, et mul mõistus selge, ütän edimädsõ sõna: täämbä om Pätsi sünnpäiv,

hummõn vabariigi aastapäiv! Vot niimuudu mõtli inemise, kes sääl kinni olli!

Sõrmõ es liigu, jala es liigu... Naati tasoma, juuni algusõn sai keppe ja saina abiga peldikuhe minnä.

Taheti saata sandilaagrihe, a laagri kõgõ korõmba ülemb ä abi oll Riia

juut Abram. Võtsõ minno tapist vällä ja sokuf mu ütän segälagrihe vargapoissõga, üüpäivnigus: üüse pidi ütän olõma ja hummõgu baraki põrmandu puhtas mõskma.

1948. aasta veebruarin lätsi tislertütüdõpma. Edimäne tüü oll naklu tegemine. Inne olli vangilaagri ümbre okastraadi. Sis võeti neo maaha ja panti kolmõ meetri korgudsõ palgi pistü. Okastraadist tetti naklu. Perän naksi kardokaidändämise kastõ tegemä. Nii must tislert saigi.

Küsse HARJU ÜLLE

Kaska Valev.

HARJU ÜLLE PILT

Kodotoetusõga terve kodo kõrda

PEEDOSAARÕ KAISA

Urvastõ vallan Kõlbi külän ütsä latsõga Malleusõ Margusõ (42) ja Hilja (45) perre koton kää kõva kopsminõ-saagminõ: riik and perrele päält 138 000 krooni kodotoetust ja keväjä naati tuu raha iist perre vanna maia kõrda tegemä.

Puul vahtsõt plekk-katust om joba pääl ja kolm akõnd iin, a viil hulga om tetä. «Küsesmi rahha katussõ, aknidõ ja vannitarõ jaos, a seo raha iist saa terve maja üle kävvä,» om peresä Margusõl hää miil. Tuu tähendäs, et parhilla om ehituskraami hind odavambas lännü ja ku katus-aknõ-vannitarõ valmis ja rahha viil perrä jääs, või pere tuu iist viil muud ehituskraami osta.

Kodotoetusõ-lugu naas pääle tuust, ku ütäl minevasuvitsõl õdagul tulf esä Margus kodo ja naas imä Hiljaga kõnõlõma, et kas tuu om sama päävä lehte joba lugõnu. «Ma sai eski peris sõimada, et mille ma lehte takast es loc,» tulõtas Hilja muigõga miilde. «Sis miis tõi Antsla vallavanõmba käest lehe ja näüdäs mullõ kuulutust. Sääl olf

kirän, kohe ja mis kuupääväs piät kodotoetusõ avaldusõ tegemä.»

Avaldus tetti mõttõga, et saa mis saa. A näet – raha antigi! «138 000 kruuni ja peoga pääle kah viil!» ei suta Margus sconiaini perre õnnõ viil är imchta.

A tuu asi ei kää joht niimuudu, et raha andas kätte ja sis esi kaet, kellele ja ku pallo annat. Projekti reegli omma küländ karmi ja raha om õnnõ remonditüü jaos ette nätt. Eski perreimä tellitüisi vannitarõ kappõ es olda nõun kinni masma: «Üteldi, et seo om müübli, mitte ehitusmatõrjaal,» seletäs Hilja. Ja taad toetusõrahha pererahas esi es näcki. «Kõik kää paprõ pääl. Tellit ehitusmatõrjaali är, saadat KredExile arvõ ja sis helistedäs tagasi, et sinnä ja sinnä om ülekanõ tettü,» kõnõlõs Hilja tuust, kuis asa käävä. Ehitäs peresä esi, Hilja vanõmb poig Eris om kah abin käünü.

Kodotoetus tulf seo suurõ perre jaos iks väega õigõl aol: parhilladsõ «masu» aigu omma mõlõmba vanõmba tüüldä jäänu.

Inne olf Hilja hindä sõnno perrä pagari papridõga postmiis ja Margus Antslan ehitäjä.

«Hää tuugi, et latsiraha viil alalõ hoitas. Om, millest ellä. Muud sissetulõkit olõki-i. Mi

mõlõmba tüüldäinemiseraha tulõ ka viil mano,» kõnõlõs Hilja tsipakõnõ kurva helüga.

Urvastõ kandin olõ-i üttegi tüükotust saia. A liina vai kohegi kavvõmbalõ kah tüüle sõita saa-i. «Sis om vaia kas elokotost muuta vai massinat,» ütles Margus.

A liinan ellä taha-i kumbki. «Kooliaigu pidi kuus kuud pääliinan elämä. Mul sai tuust elost nii viländ sääil, cloilmangi ei lää sinnä tagasi!» kõnõlõs Hilja. «Sõsara puulõgi ku lääit Võro liina, sis kaet, kuis kipõlt minemä saat,» pand Margus mano.

A tüükotussõst tundva mõlõmba kõvastõ puudust. «Tüüd om iks vaia jah,» ütles Hilja. Ku kinkalgi om üttele vai tõsõlõ tüüd paku, omma Malleusõ väega huvitõdu.

Perre ütsäst latsõst neli inämb koton ei ellä: Eris (25) ja Hanno (23) tüütäse Soomõn, Ulvi (22) eläs ja tüütäs Tarton, Mairo (16) opp Helme kutsõkoolin mehaanigu ammõtiit.

Ülejäänü viis omma kodotsõ: Mario (18), Margus (13), Mailis (9), Margo (6) ja Enely (2). Margo kää latsiaian ja lätt sügüse kuuli, Enely om imäga koton ja ülejäänü kolm kääva Kuldri koolin.

Latsilõ nimepanõkist tulõtas imä Mairo ja Mario nimesaamist miilde. «Ku Mario sündü, sis ämm ütelf, et är sa määndsitki keeruliidsi nimmi

Riiklik kodotoetus 2008. aastaga lõpun KredExi kaudu:

Toetusõ saajit kokko: **423 peret**

Näist Võro maakunnast: **37 peret**

Näist Põlva maakunnast: **21 peret**

Riiklik kodotoetus om mõtõld suurilõ perrele, kon om vähämbält neli alla 19aastast last ja kiä omma tiinnü viimäde katõ aasta joosul üte leibkonna liikmõ kotsilõ veidemb ku 6000 kruuni kuun.

Kodotoetust jaeti minevaasta lõpun lakja kokko 70,2 miljonit krooni.

Keskmädselt sai üts pere uma kodo kõrdategemises 166 071 kruuni.

LÄTE: KREDEX

PEEDOSAARÕ KAISA PILT

Kodotoetus avitas Malleusõ perrel terve maja kõrda saia.

kasõ? «Seo suvi tulõ mõnnus. Saava värvi siin tarõ man egä-

sugutsit asju,» mõtlõs Hilja uma praktilidsõ meelega.

Kiri Kaasanist

Võromaa miis **SAAREPUU JAANUS** läts tüüle Tatarimaalõ Kaasani kanti. Uma Lehe lugõjilõ jaga tä ummi tähelepanõkit elost täämbädsen Vinne riigin.

Kümnes kiri. Vanamehe elo

Seo kõrra alostusõs tulõ perä-

mäde kirä pääle paar viaparandust tetä: tuu keväjäne kraamminõ õks ei olõki tan eläville inemiisile nii võõras.

Parhilla om tan õkvallt illos, arvada inämb ku poolõ aia omma kõrda tettü ja uibu ja visnapuu omma häitsmit nii täüs, et hirm om, et ossa ei piä vasta. Mis sõs viil sügüse saama nakkas.

Täämbä sai tüü man lõpus jutu pääle üte mehoga, kiä iks kõrraligult vannu mõistsõ. Vinläisist kõnõldas iks ku kõvvust ropõndajist, a siiäni olõ õs pia trehvänü säändsit.

A seol mehel olf iks andi ja karvatsit linnaš nigu püssäst. Nii pallo ma noidõ karvatsidõ

vaihõlt iks vällä sai loetus, et täl om pensini viil puultõist aastat aigu, a egä sinnä väega es tahtnugi, selle et pens nakkas olõma 4300 ruublit kuun.

Tä naanõ, kiä om 30 aastat kaubandusõn tüütänü, saa penssi 2700 ruublit (tuu summa võiti sõs kolmõs lüvvä ja saati cesti krooni).

A kuigi tulõva vällä, selle et põllulapikõnõ om iks olõman ja kapsta ni põrkna omma iks umast käest võtta. Ja viil kõnõl, et vanastõ sai ka tsiapõrssiit peetus, a nüüt om

leevä hind nii korgõs lännü, et olõ-i põrssiilõ midägi süvvä anda.

Ku viil hindust kõnõlda, sis poodin om süük ja õlu saman hinnan, mis Eestin.

Hariligun restoraanin vai pubin mass õlu 50–70 kruuni. A rahvas istus ja võtt õllõ kõrvalõ viina ni ku Kaasanin puuti läät, om puut rahvast täüs ni kaubavalik sama kõrralik ku meil. Tuu iist om bensin pia kolm kõrda odavamb ku Eestin...

Nüüt avitas kah vast seos

kõrras – vaimu olõ-i pääl ja ega nuu vägüsi tettü asa ei tulõ ilman häste vällä.

Tuu om nigu puilõ lahkmissõgagi, et võit nä jo vihaga purus pessä, a perän om nii maru hõel kättegi võtta ja riita ei istu säändsõ puu sukugi – kolmanda kihil perrä lätt vägüsi lahtuist puistõst riit kimmälõ lakja.

A ku aig om õigõ, võtat kirvõ, kaet paku ütelf ja tõsõlt puult, lüüt, ja pakk lindas õkvallt neläs ja satas esi riita.

Nii om noidõ asjoga...

SDE
Sotsiaaldemokraatlik Erakond

**Vanarahvas ütles:
Olõs tsial sada jalga,
või kos saassi sülti!**

Ivari Padar

om olnu rahandusministri, põllumajandusministri, om hingelt põllumiis kõikaig. Timä tiid, midä tulõ tegelikult tetä, et tõmmada euroraha uma rahva moro pääle, anda inemiisile tüüd ja vitä maalo Euruupa tasõmõ pääle.

nr 109

Tütrikkõga sannan

KUUSÕ VILLU

Tuukõrd elli vanaimä, mu imä ja tädi Nogo (Rõugu) Daalbergi majan. Tuu maja um kolmõ tii risti veeren Haani poolõ. Sann um üle tii nurmõ veeren, nüüt külh joba mõtsa veeren.

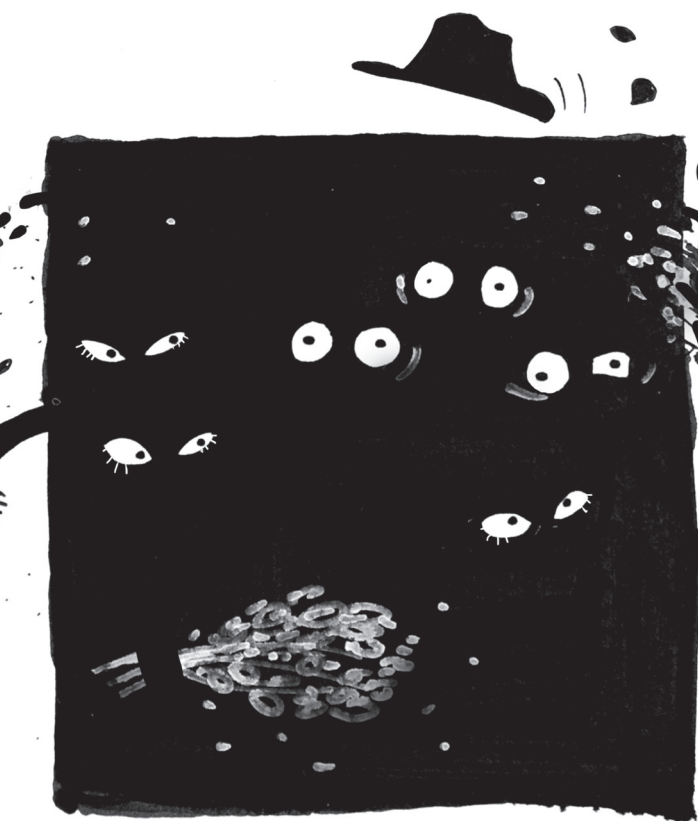
Vanaimä sõsar oll sis viil mehele minemäldä. Kes tuu kolmas tütrik sääil Daalbergi majan oll – olõ-i inämb meelen, ega tuu no tähtsä kah olõ-i. Ute sõnaga sääil oll sannankäüjit viis naist.

Imä ja tädi tei ummõlustüüd. Tuun majan oll tuukõrd puut kah olu – nii et sääil rahvast käve. Kõrd kõnõlnu inemise, et Taudsa külä poisi lubanu Daalbergi tütarlatsilõ sanna tulla.

Poissõl oll muidugi sääne arvaminõ, et ku nä sanna tulõva, sis tütrigu alastõ üle tii tarõ manu pagõsõ – tuud hää naarda. A tütrigu otsusti külälise kõrraligult nigu kõrd ja kohus vasta võtta.

Sääil sannan oll ahu iin haud olu, kohe ahust inne kütmist tuhki vällä tõmmati, et perän vällä visada. Nüüt jätetit tuhki hauda.

Sanna minnen oll sinnä paar pangi vett valõt ja paar vihakandsu likku pant. Nii uutnu tütrigu mitu puul-

PLATSI LIISO TSEHKENDÜS

hauda juuskma. Poisi olli pruuvnu külh tütrikkõ kinni püüdä, a nuu olli palla ja nilbõ nigu lutsu. Proovi püümen kätte saia, ku kuuma tuhadsõ yihakandsuga kõik aig vasta vahtmist saat.

Mistuust nafast lõpus olõs saanu: poissõ õnnõs oll üts näist vällä jäänü. Tuu oll viimäte püümen välläst ussõ vallalõ saanu.

Sis olli sannalidsõ säändse rutuga kaonu, et sanna oll jäänü õnnõ üts lõmmi sõkut ja tuhanõ kaap. Kuis nä kotun pühapäävõiva tuhast puhtas sai, tiidvä nä esi. Kerge tuu näil egäljuhul es olõ.

Tütrigil olõ õs muud ku imä, kes ahu takan kõgõ puhtambas jäi, ai kleidi sälgä. Tõ tarõ mant paar pangi lämmind vett, minka tuhki, siip ja higi maaha uhõti. Poissõl oll näide hindä jutu perrä elusaos naisiga sanna mincigi isu är kaonu.

Tuu sannakonõ um nüütiki viil sääil tii veeren alalõ, ja ega kõrd ku täst müüdä lää vai sõida, tulõ imä jutt miilde, kuis tä Taudsa külä poissõga sannan käve. Kõik taa juhtu 20-nda aastagasa algusõn.

päivä külälisi. Viimäte sis ütõl puulpääväl, ku vanõmba naasõ tarõ manu är lätsi ja noorõ kolmõkõsõ sanna jäi, ollgi sanna takan sammu ja jutukõmmin kuulda olu.

Vanõmba tütrigu haardnu tuhkhavvast viha ja lännü ussõ taadõ. Imä ku kõgõ noorõmb saadõtu ahu taadõ lõunõt hiitmä.

Poisi tulnu sanna. Kõrraga es näe kedägi. Umas õnnõtusõs touganu ussõ kah kinni. Tuu ussõ oll olu sääne, et

tuud seestpuult inämb vallalõ es saa. Kõrd olli tütarlatsõ esi kogõmalda ussõ kinni touganu, sis oll imä ku kõgõ vähämb aknõst vällä roninu ja ussõ välläst vallalõ tennü. No pandnu poisi hinnäst esi kinni.

Imä oll kipiga lõunõt uhtnu ja tõsõ olli vihakandsõga külälisi vihtnu. Tuu ropsmisõ päälõ oll tattõna, mis sanna valgust and, är kistunu.

Kõgõ otsa oll kerisest nakanu kuuma vett läbi ahu tuhki

ütõl Haani miis.

Mu vanaesä oll suur miis ja kämmälgi oll lagja nigu leevälajpu. Vanaesä pitsi sis silmä kinni ja võtsõ kastist hää peotäve piipõ.

Loeti sis üle ja löüti, õt peotäveh oll 22 piipu. Tähenõ,

õt paarihav ja vanaesä sai kõik nuu piibu ilma rahalda hindälõ.

Nuid piipõ sai täl hulgas aastis kuluta ja mõnõ viil sõbrulõ kah kinki.

PRESSI EINAR

Maali mass kõik kinni!

No om selge, et egäsumadsõ massunõsõmisõ omma tulõkil. Tulumass lätt suurrõmbas, võiolla et tulõ latsilda inemiisi mass, joba plaanitas käübemass 20 protõndi päälõ nõsta ja nii edesi.

Ligi Jürgen arvas, et tulumassu nõstminõ ei olõ hää, selle et niimuudu tekütämi majandusõlõ häti mano ja pakk vällä, et kõgõ õigõmb olõssi nõsta tarvitamismassõ, miä ollõv majandusõlõ kõgõ pehmemb...

Nii et Ligi arvatõn om õigõ käübemassu ja aktsiisi nõsta. Käübemass ei mõda firmasiid, nimä saava uma käübemassu nii vai naa tagasi, a tarvitaja mass nigu rägisäs. Vällä tulõ tuu, et ettevõtjalõ, kiä leibä tege, ei või massu-masõõga kurja tetä, a minno, kiä ma tuud leibä jürä, või kuuri külh?

Aktsiisi ollõv tarvitamismass, miä pandas osalõ kaubalõ päälõ, et näid ülecarvo pallo es ostõtu. Tuu om muidoki jama, aktsiisi kallalõ mindäs selle, et riigile om rahha vaia ja ku terve riik kõrraga juuma, suitsu tegemä ja õnnõmänge mängmä naanu, olu rahva tervüse peräst «murõn» Andsip päähalust ja rahahätist prii.

Päävälõht kirotas aktsiisi-nõsõmisõ kotsilõ, et kuimuudu tuu inemiisi rahakoti päälõ mõoma nakkas, olõnõs tuust, määnest aktsiisikraami ja ku

pallo kiäki tarvitas.

Jälki ull jutt, miä kää õnnõ suidsu ja viina pruukmisõ kotsilõ!

Ku pendsu ja nahvta aktsiisi jälki nõsõs, ja tä nõsõs, sõs lätt tädi Maalil Misso külän vorsti- ja juustukilo jäl kallimb, pinsi perän käümine ja nii edesi.

Huulmalda tuust, et tädi Maalil massinat olõmangi olõ-i. Juhilupõ niisama. A mass aktsiisi kinni nigu elläi.

Riik pand tädi Maalilõ tuud süüs, et ku aasta-paar tagasi majandusõga kõik kõrran oll, tarvif tä ülecarvo pallo. Ja lask majandusõ põhja. No piät tä tuu iist veidükese vasta näppõ saama...

Ei lää õks puuti ja ei võta toda kotikõist rahvapäänikit õdagudsõ tsäivii mano. Ei panõ vot soosti sisse hapund kuurt... Piimä ka ei panõ! Kuradi ahnõ vanamutt: vett olõ-i majan vai? Pääleki om tädi Maali pension kõik aig nõsõnu! Pension om nigu celektri hind, kõik aig nõsõs... No maskõ aktsiisi! Ja käübemassu vähämbält kats protõnti rohkõmb ku inne.

Kül om mukav lehest lukõ, et Seedri Helir-Valdor lepingüle alla kirotõ, minka riik võtt Euroopa investimispanga käest 8,6 miljardit võlgu. Ei tiia, kas Seedri Valdor vai riik mass nuu miljardi tagasi... Hahaa... Riik määr uma tegemäläjätmise tädi Maali kaala ja kül tädi Maali mass. Pension jo kõik aig nõsõs!

Tossu Tilda pajatusõ

Mille saa-i Haanin hernest külä

Mitukümmend aastat tagasi elli Haanin Kusta-nimeline vanamiis. Timäle miildü haussjuttõ aia. Nigu mõni võõras külä päälõ ilmu, oll Kusta kah platsin.

Tull Haanihe rajoonilehe praktikant, päälina preilikene. Ku praktikant ütõn brikatiiriga nurmõ viirde kaema lätsi, sääil Kusta näile hindä kah handa. Tütrik märk hoolõga üles, mis kolhoosinurmi päälõ om kasuma pant. Tä kai sis tuu kirotõt jutu üle ja pand tähele, et brikatiir hernest es olõ nimmanu. Mille nii, tunõd tulõvanõ aokiränik huvvi.

«Hernest ei saa Haanin kuigi-

muudu külä. Tah om pallo mäki. A hernes om hõõrik ja võõrus mäe ala unikuhe,» tsusa Kusta jutu sekkä.

Tütrik kirotõ tuu jutu üles, brikatiir muia. Lehte Kusta «tarkus» es jõvva. No nii pallo ütõs aoleht kah võlssi es tohe!

Latsiga poodin

Seto naanõ tullõ uma nelä latsõga puuti. Tuu puut es olõ näide külä puut. Latsõ kõnõli kõvva ja pruuvõs kõkkõ käega kumpi.

Sääne asi ai müüjä väega närvi. Tä tsähväs latsi imäle: «Tõnõkõrd võisi poolõ latsõ kodo jättä!» «A nii ma õkva tei: mul om katõsa last!» kitf seto naanõ uhkõlõ vasta.

Telli Uma Leht Võromaalt peri sõbralõ, tutvõlõ vai sugulasõlõ!

6 kuud – 60 kr, 12 kuud – 120 kr. Telli saa postkontorist vai tel 78 22 221
Umma Lehte saa Võromaalt ja Setomaal Lehepunktis müügikotussist, Tartu pääpostkontorist ja Talinast Ateena raamadupoodist (Roosikrantsi 6)

Hüvä nõu

Rabarbrikuuk

4 munna
1 klaas tsukõrd
Väiku pakk hapund kuurt
Soodat
3 klaasi jahhu
1-2 klaasi rabarbritükke

Sekä muna tsukrugaga är, panõ manu sooda, jahu ja kuur.

Tainas panõ ohkõsõlt plaadi päälõ ja puista päälõ rabarbritükü. Küdsä är.

KRUUSAMÄE MAIMU

Kuuluda

Kuulutusõ tel 782 2221, info@umaleht.ee

13. juunil kell 17 tulõ Lepässaarõ küläpäiv

Oodami kõiki:
külä- ja vallarahvast

- * Ütine supisüümine
- * Tervitüse
- * Kõnõldas külä aoluust
- * Iloõdak
- * Tetäs tuld ja küdsetäs lihha

Tüü

Firma võtt tüüle autojuhi 10-17. juunini. Teedüs tel 5621 1929.

Peotäüs piipõ

Edimäse Eesti vabariigi aigu ütõs Haani miis mõi Võrol laadu aigu umatettüis piipõ. Täl oll näid terve kastitüüs ja rahvas ümber vahtmah.

Mu vanaesä Pressi Keskku-

lä Piitre tahtõ kah piipu osta, a Haani miis ütõl, õt üteviisi tä ei müü. «Pitsit silmä kinni ja võtat kastist piipõ peoga: ku om paarilda arv piipõ, sis massat kõik piibu kinni. A ku om paarihav, sis saat kõik piibu ilma rahalda hindälõ!»

Mu vanaesä oll suur miis ja kämmälgi oll lagja nigu leevälajpu. Vanaesä pitsi sis silmä kinni ja võtsõ kastist hää peotäve piipõ. Loeti sis üle ja löüti, õt peotäveh oll 22 piipu. Tähenõ,

õt paarihav ja vanaesä sai kõik nuu piibu ilma rahalda hindälõ.

Nuid piipõ sai täl hulgas aastis kuluta ja mõnõ viil sõbrulõ kah kinki.

PRESSI EINAR

Latsilõ

Vastussõq saatkõq
Tartu 48, Võro liin
65609 Uma Leht vai
info@umaleht.ee.

Manoq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõs ja televõninummõr. Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Minevä kõrd tullõ tähti perrä eläjide nime kokko panda.

Õigõ nime olli: pini Kaaro, hopõn Miira, lehm Päädsu, vaglakõnõ Elmar, kass Tiide, tsiga Nutsa, kana Tipi.

Avvõhinna saa Hiendi Herta (12) Mamastõt.

Kiä midä tege? Viäq juun ammõdi mant üte ria mano, kon ommaq tuu ammõdiga kõgõ parõmbahe pasvaq tegemiseq! Vastus saadaq meile ärq ildambalt tulõva nädäli neläpääväs!

KUULMEISTRI	tõmbas lõõtsa ja laul
VIRTIN	künd ja äestäs nurmõ, külõ villä
SEPP	mõõt vererõhku ja kirotas ruuht vällä
TOHTRI	rehkendäs ja mass arvit
KÄRNER	oppas latsi lugõma ja kirotama
KAUPMIIS	külõ siimnit pindre päälõ
MÕTSAMIIS	kirotas arvudiprogrammõ
TALOMIIS	tege hobõsõlõ vahtsõq ravvaq
OPÕTAJA	vidä massinaga kraami lakja
AUTOJUHT	kõnõlõs inemiisiga ja kirotas tuust luu lehte
PILLIMIIS	tege tarõq kõrda
EHITÄJÄ	tege pidoliisilõ süvvaq
RAAMADUPIDÄJÄ	pidä jutlust ja rist latsi
PUUTRIMIIS	pand majalõ katust
LEHEKIROTAJA	istutas kuusi ja pedäjit raotu päälõ
KRAAMJA	müü leibä, vorsti, kompekke ja muud

Joonist SAARÕ HIPPI

Kaeq egä kolmapäävä vahtsit Jussi-multikit: www.lastekas.ee → Jussi multikad → multikaq võro keelen!